

ממן 15

שאלה 1

א'

מדינת ישראל הוקמה על ידי התנועה הציונית כמדינה יהודית. לצידה הייתה אמורה לקום גם מדינה ערבית של המיעוט הפלסטיני. בעקבות מלחמת השחרור מדינה ערבית כזו מעולם לא קמה. המיעוט הערבי או שברח מן המדינה הצעירה או שהפך להיות אזרח מחלק אותה מדינה יהודית. פועל יוצא של המצב הזה היה סיפוח של אוכלוסייה ערבית די גדולה אשר לא רוצה בהכרח להיות חלק מאותה מדינה יהודית והמדינה עצמה לא מעוניינת בהם כאזרחים מן המניין. בנוסף לכך עצם הקמת המדינה לא הבטיח את שרידותה והמדינה נאלצה להגן על עצמה אל מול אויבים ממדינות ערב במשך שנים ארוכות. עצם הקמת המדינה בסיטואציה הזו הפכה את מצבם של הערבים למצב בעייתי.

מאחר ובטחון המדינה היה רעוע והמדינה נאבקה על חייה, היא התייחסה על הערבים כאיום פוטנציאלי שיש להתייחס אליו בחשש גדול. האירוע של טבח כפר קאסם מעיד על היחס הזה של השלטונות כלפי המיעוט הערבי ועל החשש הגדול שליווה את היחס הזה כלפי אותם אזרחים שיש לציין שהיו אמורים להיות אזרחים ככל שאר האזרחים לפחות מבחינת מגילת העצמאות והחוק.

עם השנים חלק מן האוכלוסייה הערבית אכן נטמע במידה כזו או אחרת במדינה אבל התהליך לא הושלם. היהדות של המדינה הצעירה וביטוייה של הסמלים היהודים הללו בכל היבט של המדינה הביא לכך שגם אם חלק לפחות מן הציבור הערבי שאף להיטמע, במידה כזו או אחרת, הוא התקשה לעשות כן. ההיבט הציוני של המדינה, שבא לידי ביטוי למשל בהמנון, דגל ושאר סמלי המדינה, מביא לסלידה של הציבור הערבי ממוסדות המדינה שנראות לו זרות. הטקסים הרשמיים של המדינה, החגים ושאר היבטים יהודיים ציונים של המדינה זרים לו לחלוטין. לדוגמא נוכל לראות את יום העצמאות שנחשב ליום חג אזרחי במדינה. יום חג זה למדינה הוא למעשה יום האסון של הציבור הערבי. העצמאות של הציבור היהודי פירושו אסונם של הערבים וחוסר יכולתם להקים מדינה משלהם תחת סמלים וצביון אשר יהלום את זהותם בצורה מתאימה יותר.

הציבור הערבי בארץ נחלק לערבים אזרחי ישראל ולערבים פלסטינים אולם מבחינה אתנית תרבותית לפי תפיסתם אין הבדל של ממש. הם רואים עצמם כחלק מישות אחת מאחדת. רקע אתני תרבותי דתי זה מאחד אותם כקבוצה וגובר על הגדרה אזרחית של חלקם ישראלים וחלקם לא. סולידריות זו משפיעה באופן דו כיווני על מערכת היחסים שבין המדינה ובין המיעוט הערבי. מצד אחד המדינה היהודית מתקשה לקבל אותם כאזרחים לגיטימיים. ראייה לכך היא העובדה שהם אינם מורשים לשרת בצבא, מסיבות

ביטחוניות. מצד שני הערבים עצמם מתקשים להזדהות עם המדינה כל עוד היא שומרת על יהדותה כמאפיין עיקרי ומובהק של הצביון שלה.

על מנת שהערבים יוכלו להיות חלק אינטגרלי בתוך המדינה החדשה צריכה לבוא אחת משתי תמורות. האחת ויותר כמעט מלא של הערבים על זהותם כערבים פלסטינים וראייתם את עצמם כישראלים בראש ובראשונה ולאחר מכן יבואו הזהויות והנאמנויות האחרות. השנייה ויותר של המדינה היהודית על צביונה היהודי כמאפיין רשמי ומייצג המדינה. כלומר להפוך את ההגדרה של מדינת ישראל ממדינה יהודית דמוקרטית למדינת כלל אזרחיה.

ב.

סוגיית הביטחון במדינת ישראל היא אחת הסוגיות העיקריות מבחינת הגדרת סדר היום הציבורי. ישראל מעולם לא הצליחה להבטיח את מיקומה מבחינה ביטחונית במזרח התיכון והעיסוק שלה בנושא מכלה את מרבית האנרגיה של המדינה. פועל יוצא של העיסוק הזה בנושאי ביטחון גורם לכך שהאוכלוסייה הערבית ישראלית אשר היא בעלת סולידריות עם האויבים הגדולים של המדינה לא נטמעת כהלכה בתוך המדינה. מעמדם של ערביי ישראל אינו שווה למעמדות אחרים במדינה והיא אחת האוכלוסיות המופלות ביותר מבחינה חברתית וכלכלית. הצבא, בעלי עסקים יהודים, משרות ציבוריות שונות ועוד אולי יעדיפו למנוע שילוב של אוכלוסייה ערבית על מנת להימנע מחיכוכים ובעיות עתידיות.

ניתן לומר כי המצב הביטחוני מגדיר במידה רבה את היחס לערבים. כאשר המצב הביטחוני נמצא במצב של רגיעה היחס אל הערבים טוב יותר. כאשר קיימת תקופה ביטחונית בעייתית, כמו אינתיפאדה, פיגוע בודד או כל בעיה ביטחונית, מצבם של הערבים יהיה פחות יציב וחשדנות האוכלוסייה היהודית, שהיא השולטת במדינה, תגבר ותקשה עליהם את חייהם. עובדה זו, ובהתחשב בכך שבעייתיות ביטחונית מתרחשת במדינת ישראל לעיתים קרובות מאוד, גורמת לסוגיית הביטחון לעצב את מעמדם של הציבור הערבי במדינת ישראל ולהפוך את הרצון להפוך אותם לחלק שלם ושווה בחברה הישראלית למאתגר הרבה יותר.